

Spiegelingen

Tekst en foto's: Johan Heirman

Atomen, kristallen, sterrenstelsels, planten en dieren vertonen allemaal een of andere vorm van symmetrie. Symmetrische gezichten vinden we aantrekkelijker. De verklaring hiervoor zou zijn dat symmetrie in levende wezens een uiting is van gezondheid. Symmetrie komt zeer veel voor, zowel in de levende als de levenloze natuur, maar niet in landschappen. Landschappen zijn van nature grillig, tot de mens er zich mee gaat bemoeien...

Uitgesproken symmetrie in landschappen is onnatuurlijk. Daardoor valt ze op en is ze geschikt als politiek statement. De symmetrieën van de perspectieven van Versailles en de Kleefse tuinen, en de broderieparterres van Het Loo zijn zo mathematisch perfect dat ze een absolutistisch karakter krijgen. Wie aan complete landschappen zulke symmetrie kan opleggen moet wel een goddelijk, absoluut heerser zijn. Maar wiskundig perfecte, uitgedachte symmetrie doet ook dood aan. De symmetrie van levende wezens daarentegen is nooit perfect. Ze is gesluierd door de onvolmaaktheden die de aanwezige spiegelingen verbergen.

Als we natuur in een tuin of park willen oproepen zal een al te nadrukkelijke symmetrie afbreuk doen aan de indruk van natuurlijkheid. Toch is symmetrie ook daar belangrijk, als we ons in een tuin thuis, geborgen

Verborgen symmetrie doet natuurlijker aan.

Wie symmetrie kan opleggen aan een landschap heeft macht. (de Kleefse tuinen).

en op ons gemak willen voelen. Je kunt dat heel berekend doen, met vooraf bedachte geometrische plannetjes die je vervolgens met liniaal, passer en touw overbrengt naar de perken. Iets heel anders is de spontane, bijna organische impressie van je vrije evoluerende geest op het levende weefsel van je tuin. Zo is de symmetrie in mijn tuin bijvoorbeeld verborgen door een excentrische doorgang tussen twee ongelijkjarige, ongesnoeide buxusstruiken naar een eveneens excentrisch slingerpad. Daardoor valt het niet op dat de oude appelboom precies op het kruispunt van de twee diagonalen in die tuin staat. Het feit dat de aanwezige centrale as van de tuin niet benadrukt wordt levert een interessante spanning op, en dit doet uiteindelijk veel natuurlijker aan.

Symmetrie in een tuin kan bijna spontaan tot stand komen, precies omdat wij mensen zijn. Ons brein, met zijn twee gespiegelde hersenhelften, heeft net als alle leven een hang naar symmetrie. Als wij het stukje natuur beheren dat onze tuin is, sturen wij onbewust in de richting van symmetrie. Het is als een waas dat we over de werkelijkheid leggen als we ermee bezig zijn, een uitwendige expressie van onze innerlijke symmetrie. Dit zal geen doodse, wiskundig exacte symmetrie zijn, maar een onvolmaakte of verborgen symmetrie, zoals die ook te vinden is in alle andere levende wezens, een voortdurend veranderend moiré van asymmetrische patronen die bij de beschouwer toch een indruk van symmetrie kunnen oproepen. In die zin kan een tuin een levend kunstwerk zijn.